

De Europese flop?

De twee bekendste landen uit de economie zijn de landen A en B van David Ricardo, die zowel wol als wijn produceren. Deze landen veroverden zich een blijvende plaats in de economische wetenschap door zich op basis van comparatieve kostenverschillen te specialiseren en handel te drijven, waardoor de welvaart in de twee staten op een blijvend hoger niveau werd gebracht. Dit leidde tot de conclusie dat uit economisch gezichtspunt de grenzen tussen de landen in de wereld het beste kunnen worden geslecht. Erg realistisch was deze theorie van de internationale handel niet. In de praktijk maakten vooral politieke scheidslijnen economische samenwerking tussen staten op voorhand onmogelijk. De theorie won daarom aan realisme toen land C werd ontdekt, dat de rest van de wereld representeert en buiten het door de landen A en B gevormde blok valt. In deze situatie bleken de voordelen minder duidelijk dan bij vrijhandel. Het is immers mogelijk dat de potentieel efficiëntere productie van land C door productie in A of B wordt verdrongen doordat binnen het blok weliswaar handelsbarrières wegvallen maar het buiten-tarief blijft bestaan (z.g. „trade diversion”). Er treedt dan slechts handelsverschuiving op. Daar staan grote voordelen tegenover: binnen de unie verschuift de productie naar de efficiëntst producerende lidstaat („trade creation”), kan de handel door het prijsverlagende effect van het wegvallen van tarieven worden verruimd („trade expansion”), en zijn „economies of scale” te behalen. De voordelen zijn zo overvloedig dat er bijna geen land is te vinden dat zich niet in een economisch blok heeft georganiseerd. Het belangrijkste blok is dat van de Westeuropese staten: de EG. Met de Europese top in Brussel juist achter de rug en de Europese Parlementsverkiezingen voor de deur is het interessant om te kijken hoe de Westeuropese integratie er voor staat aan de hand van drie factoren die de eenwording bedreigen: het protectionisme, het uiteenlopen van de economische ontwikkeling van de lidstaten en de tekortschietende besluitvorming.

Het verleden heeft laten zien dat in een economische crisis landen aan de verleiding bloot staan om *protectionistische* maatregelen te nemen. Zo werd in de jaren twintig en dertig een netwerk van steunmaatregelen en subsidies gevlochten en trachtten landen door wisselkoersaanpassingen hun problemen op andere af te wentelen. Heeft de EG – en daarbinnen het EMS – dit soort beleid kunnen voorkomen? Hoewel de huidige crisis zeker niet vrij is van (veelal verkapte) steunmaatregelen, lijkt het erop dat de vloed van protectionistische maatregelen is ingedamd. Dat is voor een deel ongetwijfeld aan de EG te danken die in het kader van het mededingingsbeleid nationale steunmaatregelen aan ondernemingen bestrijdt. Ook bleek het EMS, ondanks de tweede oliecrisis en scherpe fluctuaties van de dollarkoers, in staat frequente wisselkoersaanpassingen te voorkomen. Er is echter een nieuw gevaar opgedoken: nationale bescherming wordt ingevuld voor protectie op Gemeenschappelijk niveau door middel van de buitentarieven van het blok. Deze vorm van bescherming is hardnekkiger dan de nationale pendant omdat de leden er zelf geen belang bij hebben deze uitwas aan te pakken. Integendeel, het kan zelfs een drijfveer van integratie zijn 1). Tegen deze vorm van protectie heeft de EG zich niet kunnen verzetten: een onevenredig groot deel (70%) van het Gemeenschappelijke budget gaat op aan subsidies aan de beschermde landbouwsector. Het entameren van nieuw, vooral industrieel beleid dreigt daardoor te worden verdrongen.

Een tweede bedreiging voor de Europese eenwording is de *divergentie* van de economische ontwikkeling van de lidstaten, die er toe kan leiden dat de landen tegengestelde belangen krijgen die niet binnen hetzelfde economische blok kunnen worden verwezenlijkt. Dit gevaar is voor Europa reëel; er wordt gesproken over het Europa van de twee (of zelfs drie) snelheden. Niet alleen zijn er landen met een relatief sterke economie zoals Duitsland en – in mindere mate – Nederland, maar er zijn ook belangrijke verschillen in de ma-

te van integratie in de EG-markten. Naar schatting leidt een vraagtoename van 1% op de EG-markt ertoe dat Duitsland zijn inkomens met 0,53% ziet toenemen, Nederland met 0,51% en België met 0,68%. Landen als het Verenigd Koninkrijk (met een stijging van 0,28%), Frankrijk (0,39%) en Denemarken (0,29%) profiteren daarentegen in veel geringere mate van een opleving van de EG-markt 2). Het gevolg is dat van een soort patstelling sprake is. De sterke, geïntegreerde economieën zullen er weinig voor voelen om een stimulerend beleid te voeren en tekorten op hun lopende rekening te kweken om hun al relatief geringe werkloosheid te verlagen. Hun politiek zal eerder gericht zijn op het voorkomen van oververhitting van de economie als de EG-markt aantrekt en de „spill-over” hiervan op hun economie voelbaar wordt. Deze naar binnen gerichte politiek van de sterkere landen zal de interesse van de toch al minder geïntegreerde zwakkere economieën in de EG-markt echter verminderen, en kan er op den duur zelfs toe leiden dat het blok in tweeën uiteenvalt. Om dit gevaar het hoofd te bieden, zullen de sterke landen het accent van hun economische politiek, dat op kostenmatiging en exportbevordering ligt, omwille van de Europese integratie, wat moeten verleggen.

Ten slotte kan een *bestuurlijke crisis* de eenwording van Europa doorkruisen. Van een besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid, waarin het oprichtingsverdrag voorzag, bleek in de praktijk van de EG weinig terecht te komen. Met een beroep op een „vitaal belang” kan een lidstaat besluiten van de meerderheid van de Raad van Ministers blokkeren. Van een overdracht van nationale bevoegdheden aan een supra-nationale instantie is geen sprake. Dit feitelijke veto-recht van de leden kan verlamdend op de effectiviteit van de Gemeenschap werken. Is het niet de Ierse melk, dan blokkeren wel Griekse krenten, Italiaanse tomaten, Engels rundvlees of de Franse wijn de besluitvorming in de EG. Niet duidelijk is dan hoe met al deze nationale belangen een sanering en heroriëntatie van het budget tot stand kan komen.

Het zal duidelijk zijn dat het pad naar de eenwording van Europa niet over rozen gaat, maar voor een overtrokken pessimisme, zoals na de Europese top in Brussel, is toch geen reden. Het nationaal *protectionisme* werd daar verder bestreden door de verfijning en harmonisatie van het mededingingsbeleid en vervoerbeleid. Ook het communautair protectionisme werd niet vergeten, nu de landbouwuitgaven op korte termijn (een à twee jaar) pas op de plaats moeten maken. Zo dalen voor het eerst in de geschiedenis van de EG de interventieprijzen van de zuivel. Minder duidelijk is of de *kloof* tussen de sterke en de zwakke lidstaten wat is gedicht. In ieder geval is de contributieregeling beter afgestemd op het profijt dat de contribuanten van de EG hebben en op het relatieve welvaartspeel van de lidstaten. Belangrijker is nog dat een begin is gemaakt met een communautair industrieel programma (onder andere het ESPRIT-programma, dat is gericht op Gemeenschappelijke research en informatietechnologie), waarvan vooral de landen met een verouderde industriële structuur kunnen profiteren. De Europese top is alleen een flop geworden op het gebied van de *besluitvorming*. De opstelling van Ierland met betrekking tot de productiequota van melk, bracht duidelijk aan het licht dat nationale belangen fraaie Gemeenschappelijke doelstellingen kunnen doorkruisen. Uiteindelijk werd de landbouwbegroting dit jaar toch weer ruim (met f. 2,2 mrd.) overschreden. Toch is een zeker optimisme over de kansen van de EG gerechtvaardigd. Eindelijk is er een serieuze poging ondernomen om het beleid van subsidies een halt toe te roepen en de structuur van het budget te verbeteren.

H. Kamps

1) P. Robson, *The economics of international integration*, Allen & Unwin, Londen, 1980, blz. 52.

2) I. Begg, F. Cripps en T. Ward, *The European Community; problems and prospects*, *Cambridge Economic Policy Review*, december 1981, nr. 2, blz. 43.